

HINTS CopyRight

Jaargang 4

-

nummer 2

december 2008

foto: Frouke I. Welling

HINT Nederland - Postbus 3074 - 5203 DB - is-Hertogenbosch

TNT Post
Port betaald

Overgevoeligheid

In dit nummer o.a.:

- 2 **Prikkel(over)gevoeligheid**
aanstellerij, of is er meer aan de hand?
- 4 **Begrijpend lezen**
een andere aanpak
- 5 **Uit de krant**
diverse wetenswaardigheden
- 6 **Rekenen**
maar dan wel topdown
- 8 **Plusklassen en de wet**
de officiële regels rond plusklassen
- 8 **Interesses bij kleuters met een ontwikkelingsvoorsprong**
over de samenhang tussen zintuiglijke waarneming en de ontwikkelingsvoorsprong
- 10 **Vanuit een diepe zucht tot leren komen**
wat er mogelijk is als de hoogbegaafde leerling gemotiveerd raakt

HINTS CopyRight is een uitgave van

Prikkel(over)gevoeligheid

Stel je niet zo aan! Of is er meer aan de hand?

Colinda Coenjaerts-Gulikers

Inleiding

Er is waarschijnlijk een aantal ouders dat het volgende zal herkennen. 'Mam kun je het etiketje uit mijn T-shirt knippen want dat kriebelt zo.' Of: 'Die broek heb ik niet graag aan, want de naden schuren zo.' Aanstellerij? Dit zou de eerste reactie kunnen zijn, maar is dat ook zo? Er kan namelijk sprake zijn van overgevoeligheid wat tastprikkel betreft. Dat wil zeggen dat de huid gevoeliger is voor aanrakingen dan normaal het geval zou zijn. Nu is de oplossing wat de etikettes betreft vrij gemakkelijk: je haalt het etiketje eruit en het probleem is opgelost. Of nog beter: tegenwoordig zie je steeds vaker dat de etikettes op de stof worden gedrukt, zodat ze niet meer voelbaar zijn.

Een casusvoorbeeld

Maar wat te doen als je kind een slecht handschrift heeft en een afkeer van papier blijkt te hebben? Dit kwam ik namelijk tegen bij een kind dat ik in behandeling had vanwege een motorische achterstand van de fijne en grove motoriek. Dit uitte zich onder andere in een zeer slecht handschrift en het nog niet kunnen fietsen. Bij verder navragen bleek dat hij het verschrikkelijk vond om papier aan te raken. Zijn afkeer van krantenpapier bleek nóg groter te zijn. De gevolgen voor zijn handschrift, die voor een gedeelte mede werden veroorzaakt door zijn gebrekkige fijne motoriek, lagen dan ook voor de hand. Om dit de verduidelijken heb ik zelf zonder steun en zonder aanraking van het papier, het volgende stukje geschreven.

Vervolgens hetzelfde stukje, met een normale steun van de schrijfhand op het papier, ook de andere hand steunt op het papier.

Het verschil, zonder de bijkomende problematiek van een gebrekkige fijne motoriek, is duidelijk zichtbaar. Probeer het vooral ook zelf een keer (let wel: ook de andere hand steunt niet op het papier).

Terug naar het bovengenoemde kind. Hoe los je zo'n probleem op?

Er was al gebleken dat er waarschijnlijk meer speelde dan alleen een prikkelovergevoeligheid voor aanraking, er was immers ook sprake van 'een achterstand in fijne en grove motoriek'.

Sensorische informatieverwerking en prikkelovergevoeligheid

Bij kinderen met de verwijzing 'achterstand in fijne en grove motoriek' wordt een uitgebreid onderzoek gedaan, waaruit kan blijken dat er mogelijk sprake is van problemen op het gebied van de sensorische informatieverwerking (s.i). Sensorische informatieverwerking is het vermogen om informatie uit de zintuigen op te nemen, te ordenen en de verschillende stukjes informatie aan elkaar te verbinden, zodat we er adequaat op kunnen reageren, met een motorisch goed antwoord.

In de sensorische integratie spreken we niet van overgevoeligheid maar van overregistratie

Ter verduidelijking, de zintuigen zijn dan: voelen, horen, zien, ruiken, proeven, evenwicht en proprioceptie (proprioceptie is de informatie die je uit je lichaam krijgt, uit je spieren en gewrichten).

Dit houdt dus ook in, dat prikkel(over)gevoeligheid niet alleen kan voorkomen op het gebied van de tast (het voelen), maar ook op alle andere zintuiggebieden. Met nadruk moet gezegd worden dat er niks mis is met de zintuigen. Alleen de manier waarop deze prikkels centraal in de hersenen verwerkt worden verloopt niet zoals dit zou moeten. Zonder dat er overigens sprake is van centraal letsel of beschadiging.

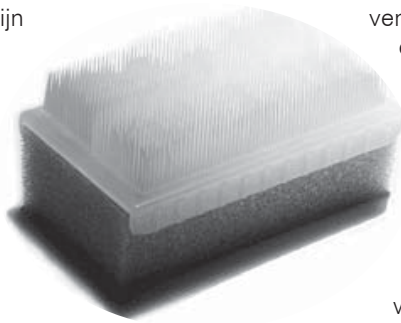
Om aan te geven hoe prikkel(over)gevoeligheid zich kan uiten op andere zintuiggebieden, volgt hier nog een tweetal voorbeelden.

Het is zondag, er is kermis in het dorp. Het lijkt je geweldig om met je zoontje van drie jaar naar de kermis te gaan. Eenmaal op de kermis aangekomen ziet je kind de carrousel en wil er heel graag op. Er wordt een mooie brandweerauto uitgezocht en met spanning wordt er afgewacht, wat er nu gaat komen. De bel gaat en de carrouselmuziek begint te spelen. Nog voor de carrousel begint te draaien, betreft het gezicht van je zoontje, hij

zet het op een brullen en is met geen mogelijkheid meer in de brandweerauto te houden.

Wat is er gebeurd? Voor jouw gevoel zijn er immers geen rare dingen gebeurd, dus waarom reageert je kind zoals het reageert?

Herken je zo'n reactie ook in andere situaties, bijvoorbeeld het schrikken en overstuur raken van harde geluiden (knappen van een ballon), het afdekken van de oren als er harde geluiden zijn (boormachine), dan zou er sprake kunnen zijn van prikkel(over)gevoeligheid voor geluid (auditief).

In de sensorische integratie spreken we van overregistratie als er sprake is van overgevoeligheid. In dit geval dus een auditieve overregistratie.

De reactie van je zontje had ook als volgt kunnen zijn: De muziek en het geluid doen hem helemaal niks, integendeel, hij gaat gezellig meeschommelen op de muziek. Maar dan gaat de carrousel draaien en dán zet hij het op een brullen en wil er vanaf. Vind jij je kind daarnaast ook erg angstig in de speeltuin en gaat hij nooit in draaimolens of schommelt hij niet graag, dan kan dat wijzen op een overregistratie van het evenwichtsorgaan. Met name kinderen met een geschiedenis van veel middenoorontstekingen in hun baby- en kleuterjaren blijken daar nog al eens last van te hebben. Zo kun je dus bij ieder zintuig afzonderlijk signalen vinden die wijzen op een overregistratie voor dat zintuig. Hierbij moet wel vermeld worden dat een overregistratie voor proprioceptieve prikkels bijna nooit voorkomt. Daar is vrijwel altijd sprake van een prikkel(onder)gevoeligheid, oftewel onderregistratie. Ook voor onderregistratie geldt dat er bij ieder zintuig weer specifieke gedragingen horen die kunnen wijzen op onderregistratie.

Uitwerking van de casus

Hoe hebben we het nu opgelost voor het kind met afkeer van papier?

Zoals al eerder vermeld waren er meer dingen die speelden. Hij kon ook zijn veters nog niet strikken en niet fietsen, terwijl hij dit, gezien zijn ontwikkelingsleeftijd (> 10jaar) allang zou moeten kunnen. Uit het onderzoek bleek dat hij naast zijn overgevoeligheid voor tastprikkel (tactiele overregistratie) ook overgevoelig was voor evenwichtsprikkel (vestibulaire prikkels). Fietsen wordt heel erg lastig als de informatie in het evenwichtsorgaan veel te heftig binnenkomt. Nadat deze overregistratie en de daaruit voortvloeiende problemen zijn vastgesteld kun je beginnen met de therapie. De schrijfproblematiek los je niet op door alleen veel oefeningen voor de fijne motoriek te gaan geven. Je pakt dan namelijk de onderliggende problematiek, de afkeer van papier die een uiting is van tactiele overregistratie, niet aan. Je zult dus eerst moeten zorgen dat de registratie van tactiele prikkels genormaliseerd wordt. Hetzelfde geldt ook voor de vestibulaire overregistratie. Hoe pak je dat aan?

Therapie

Kinderen met een tactiele overregistratie behandelen wij in de s.i. therapie met het borsteldrukprogramma.

Dit is een therapie waarbij het kind gedurende twee weken, zes keer per dag, volgens een bepaald principe, met een speciaal borsteltje wordt geborsteld. Bovendien wordt er op de gewrichten volgens een bepaald schema tien keer lichte druk gezet.

Na de eerste twee weken wordt dit langzaam over een langere periode (zes tot acht weken) weer afgebouwd.

Pas als de tactiele registratie normaal is kun je bij dit kind, middels oefeningen voor de fijne motoriek, het schrijven gaan verbeteren. Je moet dus eerst voorwaarden scheppen om te kunnen schrijven, alvorens het schrijven te gaan oefenen.

Aanpak vestibulaire overregistratie

Daarnaast zijn we wat zijn overgevoeligheid voor evenwichtsprikkel (vestibulaire overregistratie) betreft, begonnen met op een heel rustige wijze prikkels toe te dienen. Een van de dingen die we bijvoorbeeld hebben gedaan, is het zitten op een wiebelplank en ondertussen een ketting rijden. Op die manier hebben we langzamerhand de vestibulaire prikkels in intensiteit opgevoerd, totdat hij zo ver was dat hij achterover op een grote (bobath) bal durfde te gaan liggen. Dit was iets wat hij tijdens het onderzoek dat aan de therapie vooraf ging, echt niet deed en zeker niet durfde.

Nu de registratie van vestibulaire prikkels genormaliseerd was, waren er ook hier normale voorwaarden om te kunnen leren fietsen. De vaardigheid van het fietsen zelf moet dan uiteraard wel nog worden geleerd.

Na een aantal keren oefenen was het groot feest toen het eindelijk lukte.

Zijn afkeer van papier was na de borsteldruktherapie duidelijk verminderd, het schrijven duidelijk verbeterd en strikken was nu ook mogelijk. De juf op school gaf aan dat zijn grove motoriek en fijne motoriek met sprongen vooruit waren gegaan. Na ongeveer negen maanden wekelijks therapie hebben we de behandeling dan ook beëindigd.

Tenslotte

Mocht je bij je kind gedrag zien waarvan je in eerste instantie denkt 'doe niet zo gek, daar is niks engs aan, stel je niet aan!', ga dan eens bij jezelf na welk zintuig er wordt gebruikt op dat moment. Zie je soortgelijke gedragingen ook in vergelijkbare situaties? Dan is het mogelijk dat je kind een prikkel(over)gevoeligheid, oftewel overregistratie heeft voor één of meerdere zintuigen.

Immers: 'Als je het begrijpt, ga je het zien.'

voor meer informatie: www.nssi.nl

Colinda Coenjaerts-Gulikens is fysio- en s.i.-therapeute

Begrijpend lezen, een andere aanpak

Frank L'Ortije en Coby van der Veen

Als er wordt geschreven of gesproken over hoogbegaafdheid, komt daarin vaak het woordje 'anders' voor. Het lijkt soms wel of er bij hoogbegaafdheid geen sprake kan zijn van 'gemiddeld', maar dat er altijd uit de pas moet worden gelopen. De hoogbegaafde leerling leert sneller dan de meeste andere kinderen, maar vertoont nu en dan wel een irritant traag werktempo. Waar andere kinderen 'bottom-up' leren, leren zij vaak 'topdown'. Dat dit 'topdown' leren ook van toepassing kan zijn bij het oefenen met begrijpend lezen en hoe dit in zijn werk gaat, wordt in het onderstaande artikel verduidelijkt.

Hoogbegaafde leerling in groep 8

Marco is een hoogbegaafde leerling en zit in groep 8 van de basisschool. Op de Entreetoets van groep 7 heeft hij een uitslag gehaald van 535. Verwacht wordt dat hij op de CITO eindtoets ook een overeenkomstige uitslag zal halen. Een dergelijke uitslag komt overeen met een advies voor VMBO – HAVO. De leerkracht van groep 8 is ervan overtuigd dat Marco over ruim voldoende capaciteiten beschikt om naar het VWO te kunnen. De resultaten van het LVS en haar eigen inzicht in Marco, laten duidelijk zien dat hij tot betere prestaties in staat is. Maar ze vraagt zich wel af hoe het komt dat dit bij hem niet tot uitdrukking is gekomen in de score van de Entreetoets.

Observatie van de leerling

Na overleg met de ouders, is de leerkracht met Marco aan de slag gegaan met 'Begrijpend lezen'. Daarbij werd gebruik gemaakt van oude CITO toetsen. Na observering en gesprekken met Marco bleek dat hij de tekst eerst las en vervolgens de vragen beantwoordde. Het lezen van de tekst gebeurde daarbij dusdanig snel, dat de tekst als het ware werd 'gescand'. Bij het beantwoorden van de vragen moest Marco vervolgens de tekst helemaal opnieuw doornemen om een antwoord te vinden op de vraag. Hierbij werd de tekst opnieuw 'gescand'. Uiteindelijk werd de vraag dan ook nog vaak verkeerd beantwoord. Bij het beantwoorden van een volgende vraag herhaalde dit ritueel zich. Uit het gesprek met Marco was ook nog naar voren gekomen, dat hij 'haantjesgedrag' vertoonde, hij wilde namelijk altijd als eerste klaar zijn met zijn werk.

Een betere én snellere aanpak

Vervolgoverleg met de leerkracht, de intern begeleider en EDIQ-opleidingen leidde tot een 'topdown' aanpak. Hierbij werd als volgt te werk gegaan. Van een oude CITO toets werden kopieën gemaakt, waarbij de antwoorden op de vragen werden weggelaten. Aan Marco werd gevraagd om eerst rustig en aandachtig de vragen te lezen en in zich op te nemen. Daarbij werd hem verteld dat de vragen betrekking hebben op de hoofdpunten van de bijbehorende tekst. Vervolgens ging hij de tekst lezen. Hij kreeg ook de beschikking over twee verschillende kleuren markeerstiften. Met de ene markeerstift werd hem gevraagd om de antwoorden te markeren op de vragen die hij zich nog wist te herinneren. De tweede markeerstift werd gebruikt om de tekst te markeren die hij zelf belangrijk vond.

De tijd die hierbij werd gebruikt, werd met een stopwatch bijgehouden. Marco kon daarbij zelf de stopwatch in de gaten houden en hem was verteld dat de tijd die hij nodig had voor de uitvoering geen rol speelde. Van belang was dat de CITO toets goed werd gemaakt.

Deze aanpak leidde ertoe dat Marco de tekst aandachtiger ging lezen. De tekst werd niet meer scannend gelezen, zoals in eerste instantie door hem gebeurde. Marco hoefde de tekst maar één keer te lezen, in plaats van meerdere malen te 'scannen'. Hij maakte de toets veel beter en was door de andere aanpak ook eerder klaar met zijn werk. De stopwatch was hierbij gebruikt om Marco te laten inzien dat de nieuwe aanpak ook sneller werkte. Hierdoor werd hijzelf ook gemotiveerd voor de nieuwe aanpak. De toets leverde hem een uitkomst op die vijf punten hoger lag, dan de verwachte score.

Bij Marco liet de 'topdown' aanpak duidelijke verbeteringen zien bij het leren begrijpen van teksten. Samen met EDIQ-opleidingen heeft deze basisschool de succesvolle aanpak ook bij meerdere leerlingen uit groep 8 toegepast. Deze leerlingen gaan in het vervolg met 'begrijpend lezen' ook aan de slag met markeerstiften.

Marco's jongere broertje

In groep 5 zit Arnout, het jongere broertje van Marco. Ook bij hem vorderde het leren lezen niet naar wens, wat tot uiting kwam bij het AVI-lezen. Daarom is vervolgens ook bij hem door de intern begeleider gekozen voor een andere aanpak. Om beter te leren lezen krijgt Arnout in het vervolg korte teksten voorgelegd. Aan de hand van de gelezen tekst verzint hij zelf een paar vragen die door een paar andere leerlingen uit de groep worden beantwoord. Daarna verzint de leerkracht ook nog twee vragen bij de tekst, die door Arnout worden beantwoord. Op deze manier leert hij door middel van een andere aanpak al tijdig om de betekenis van teksten te begrijpen.

Het huidige verbale onderwijs

Het huidige onderwijs is zeer verbaal ingericht. AVI-lezen vormt daarbij een maat voor hoe snel en nauwkeurig een kind leest. Echter, AVI-lezen geeft onvoldoende informatie over de mate waarin een tekst wordt begrepen. Bij leerlingen die moeite hebben met het begrijpen van teksten, kan daarom een andere aanpak leiden tot het beter begrijpen van teksten.

Ook bij rekenen speelt het begrijpend lezen tegenwoordig een belangrijke rol. Rekenopgaven zijn vaak verwerkt in een zogenaamde verhaaltjessom. Bij het maken van dergelijke opgaven wordt dus niet alleen getoetst hoe goed de leerling kan rekenen, maar ook het vermogen tot het begrijpen van de bijbehorende tekst. Goed begrijpend kunnen lezen, leidt niet tot hogere cijfers op rekenen. Daarentegen kan een leerling die moeite heeft met begrijpend lezen wel een lager punt scoren. Dit lagere punt kan verdoezelen, dat de betreffende leerling misschien wel goed is in rekenen.

Voortgezet onderwijs

In het voortgezet onderwijs kan voor hoogbegaafde leerlingen de 'top-down'-aanpak ook toepasbaar zijn voor het aanleren van grote hoeveelheden lesstof. Voordat ze beginnen met het doornemen van de tekst, kunnen ze zichzelf allereerst vragen stellen over het onderwerp van de lesstof. Op deze manier onthouden hoogbegaafde leerlingen de lesstof sneller en langduriger en wordt het leren voor hen iets minder saai.

Vervolg

Afgelopen voorjaar heeft Marco de CITO-eindtoets gehad en daarop heeft hij een score behaald van 540. Na de zomervakantie is hij begonnen in de brugklas HAVO-VWO. Op de middelbare school waar hij nu naartoe gaat, worden leerlingen met een CITO-score van 540 en hoger zonder meer toegelaten tot de brugklas HAVO-VWO. Had Marco op de CITO-eindtoets een uitslag behaald die lager was geweest dan 540, dan was toelating aan deze brugklas vooraf gegaan door gesprekken van de middelbare school met de basisschool. De beslissing voor toelating van de betreffende leerling tot de HAVO-VWO brugklas was dan uiteindelijk door de middelbare school genomen.

Nascholingscursussen

In vergelijking met de meeste andere leerlingen hebben hoogbegaafde leerlingen vaak meer baat bij een andere aanpak. EDIQ-opleidingen verzorgt in Limburg en omgeving diverse nascholingscursussen op het gebied van hoogbegaafdheid voor leerkrachten in het basisonderwijs. Hierbij komen onder andere de volgende vragen aan de orde:

- Wat houdt hoogbegaafdheid nu eigenlijk in, en hoe stel je vast of een leerling in je groep hoogbegaafd is?
- Op welke manier voer je 'compacten' en 'verrijken' uit en hoe pas je 'topdown' leren toe?
- Hoe zet je stapsgewijs beleid op voor deze specifieke groep leerlingen?
- Hoe zit het met de sociaal emotionele ontwikkeling van hoogbegaafde leerlingen?

EDIQ-opleidingen geeft daarnaast ook cursussen en gastcolleges in het voortgezet en beroepsonderwijs.

Voor meer informatie:

www.ediq-opleidingen.nl

info@ediq-opleidingen.nl

coby.vd.veen@ediq-opleidingen.nl

Uit de krant

Dieren en autisten generaliseren niet

Monique Snoeijen, NRC Handelsblad 22 juni 2008

Dit artikel gaat over de Amerikaanse dierenwetenschapper Temple Grandin. Ze is een autoriteit op het gebied van 'humaan slachten' en het ontwerpen van diervriendelijke stallen, slachthuizen en transportwagens. Daarnaast is ze een beroemde autist, een van de weinige autisten die in staat zijn over hun eigen autisme te vertellen. In 'Emergence: Labeled Autistic' beschrijft ze hoe ze met autisme leerde leven. Het speciale talent van autisten is dat zij dankzij hun extreme perceptie details zien die normale mensen niet zien.

Temple Grandin denkt niet in woorden, maar in beelden. Ze vergelijkt haar hersenen met een computer. Voordat ze een woord of begrip kan 'opslaan', moet ze er eerst een plaatje van maken. Daarom heeft ze moeite met abstracte begrippen. Ze heeft plaatjes voor abstracte begrippen, bij voorwerpen krijgt ze een oneindig aantal associaties. Het verschil tussen haar en andere autisten is volgens Grandin dat zij haar associaties een halt kan toeroepen en in een bepaalde richting kan sturen. Ze kan driedimensionaal denken en bijvoorbeeld een slachthuis door de ogen van een koe bekijken, ze kan 'doorklikken', inzoomen, details uitvergroten. Zo ontdekte ze bijvoorbeeld dat slachtdieren in paniek raakten door verkeerd opgehangen lampen. De lichtschitteringen verdwenen door het verplaatsen van de lampen: geen paniek meer bij de dieren. Grandin strijdt voor emancipatie van autisten: 'Veel moderne apparatuur zou niet bestaan als er geen mensen met Asperger bestonden. Bedenk wel dat Einstein vandaag de dag een autist zou worden genoemd. Mozart zou de diagnose Asperger hebben gekregen. Het zijn niet de social people die computers en auto's ontwikkelen. Toen de mensen nog in grotten woonden, waren het niet de social people die de eerste stenen speren uitvonden. Die hadden het te druk met rondom het kampvuur zitten, met sociaal doen.'

Werkstukje plakken en diploma is binnen

NRC Handelsblad, 28 augustus 2008

Sluiproutes bieden gezakte scholieren de kans om alsnog meteen aan een studie te beginnen.

In dit artikel wordt beschreven hoe een (door onderpresteren) gezakte scholier alsnog haar diploma krijgt. Ze doet dit door een van de vakken waarvoor ze was gezakt te laten vallen en daarvoor in de plaats een zomercursus klassieke culturele vorming (kcv) te volgen. Binnen twee weken had ze alsnog haar diploma.

Sinds de invoering van de Tweede Fase kunnen scholieren die in juni horen dat ze zijn gezakt, op 1 september toch aan een hbo- of universitaire studie beginnen. Er zijn twee sluiproutes: enkele particuliere scholen (als het Luzac) en regionale opleidingscentra (ROC's) bieden in de zomer stoomcursussen aan voor 'kleine vakken' als maatschappijleer en kcv. Tentamens voor deze vakken worden alleen door de school – en niet landelijk – afgenomen. Ook de verplichte profielwerkstukken kunnen hier worden herkanst.

Daarnaast is er sinds 2001 het traject 'Alvast studeren'. Dit houdt in dat men overdag hbo-onderwijs volgt en 's avonds aan een ROC kan leren voor deelcertificaten van het staatsexamen.

Mag ik uw volle aandacht,

Marjoleine de Vos over multitasken, het ideaal van een afgeleide samenleving, NRC Handelsblad, 6 september 2008

Een tegengeluid voor Wim Veen (van de 'homo zappiens'). Volgens Marjoleine de Vos is multitasking de manier om cruciale details te missen en verliezen we op ons werk veel tijd door alles tegelijk te willen doen. 'Chaotisch gerommel' is het als we steeds worden onderbroken door e-mails, sms'jes. Volgens hersenonderzoekers is de waarheid dat ons

brein niet is gebouwd op meerdere dingen tegelijk doen. Ja, wel lopen en intussen je hand naar je hoofd brengen om te krabben. Maar niet: aandacht hebben voor het één én aandacht hebben voor het ander. Ineens bestaat het syndroom ADT, Attention Deficit Trait, een stoornis van aandachtstekort veroorzaakt door ons multimediale leven. Ineens hoor je over Continuous Partial Attention, gedurende halve aandacht. Uit wetenschappelijk onderzoek blijkt dat de multitasker oppervlakkiger en slechter leert in vergelijking met mensen die zich concentreren. Multitaskers herinneren zich de eenmaal opgenomen informatie slechter. Dat geldt dus ook voor tieners die tijdens het huiswerk msn'en, filmpjes kijken, gamen en tv kijken. Seriele Volle Aandacht (SVO), dat moet het nieuwe ideaal zijn. Het zal even wennen zijn, maar dan zal blijken dat het werk veel sneller gedaan is, het gedicht interessanter was en het gesprek vruchtbaarder dan toen je intussen een internetsite moest bekijken, een liedje beluisteren en een grappig sms'je moest terugsturen. Ineens heb je tijd genoeg omdat te doen als het je uitkomt.

Gefeliciteerd met uw Aspergersyndroom

Julie Wevers, NRC Handelsblad, 19 oktober 2008

De hightech sector kun je niet missen als je in Eindhoven rondloopt: Philips Lightning, de High Tech Campus, de Technische Universiteit en chipbouwer ASML. Behalve om de technologie staat de regio Eindhoven ook bekend om iets heel anders: autisme. Het aantal kinderen dat momenteel op een wachtlijst staat voor een school voor leerlingen met gedragsproblemen of een psychiatrische stoornis is ten opzichte van vorig jaar gestegen van honderd zeventig naar vierhonderd. Verreweg de meeste kinderen op de wachtlijst zijn autistisch. Ook het aantal volwassenen dat voor hulp in verband met autisme aanklopt is in 2007 verdubbeld. Frank Vroemen van de GGzE: 'Er zijn hier meer autisten dan in de rest van Nederland, ik weet het zeker. Ik werk hier al dertig jaar en het verband met de technologiesector is me van begin af opgevallen, je kunt er gewoon niet omheen.'

Het Britse Autism Research Centre (ARC) is erg geïnteresseerd in de mogelijke relatie tussen hightech en autisme in de regio Eindhoven en begint dit na jaar een grootschalig onderzoek.

Ook andere in hightechregio's zoals Silicon Valley, Seattle en Stockholm hebben autisme-experts sterke vermoedens over een verhoogd aantal autisten. Finus van Cadsand werkt bij ASML in Veldhoven (vlak bij Eindhoven), waar hij de haalbaarheid van innovaties toetst. Hij heeft sinds begin dit jaar de diagnose Hoog Functionerend Autisme. Toen hij vorig jaar een tijdje thuis zat wegens een burn-out werd zijn autisme ontdekt. 'Mijn probleem is dat ik signalen van moeheid of honger niet waarneem, of pas als het te laat is.' Nu heeft hij zich aangeleerd te stoppen, niet omdat hij zich moe voelt, maar omdat hij weet dat hij moe moet zijn. Hij heeft drie autistische zonen.

De bekende autisme-specialist Baron-Cohen: Autisten blijken extreem mannelijke hersenen te hebben. In sociaal opzicht kan dat een handicap zijn, maar op andere terreinen kan het juist grote voordelen hebben.' Hij weigert dan ook het woord disorder (stoornis) te gebruiken en spreekt liever over kansen die je kunt benutten.

Rekenen

Jet Barendrecht

Algemeen wordt erkend dat hoogbegaafde kinderen topdown-denkers zijn. In de wetenschappelijke literatuur wordt erover gesproken als een bij de begaafdheid horende eigenschap.

Wie echter op zoek gaat naar de consequenties van deze eigenschap voor de leerling op school komt bedrogen uit. Nergens is duidelijk of overzichtelijk terug te vinden waarmee de onderwijsgevende rekening moet houden; of tegen welke problemen de leerling, die betreffende denkwijze heeft, oploopt in het onderwijs of het dagelijks leven.

Omdat ik bij mijn eigen kinderen ontdekte dat juist het topdown denken hen 'anders' maakte, ben ik me gaan verdiepen in dit fenomeen en ik registreerde gaandeweg vele situaties waarin ze de aansluiting met de ander misten. Als we kijken naar de onderwijssituatie, zien we dat topdown-denkers een kader nodig hebben voordat ze zich ergens op kunnen concentreren. Je zoekt eerst een tijdje naar de context, maar wanneer die onduidelijk blijft haak je af.

Topdown-denkers leren van gehelen naar delen. Oftewel: ze moeten weten waar het over gaat, wat het grotere geheel is waar deze stof in past, welk doel de les heeft, etc. voordat ze snappen waarom ze juist die les krijgen. Dat betekent dus dat ze eerst uitleg moeten krijgen over het grotere geheel en welke functie dat specifieke onderdeel heeft. Dan pas is het mogelijk om zich gericht daarop te concentreren.

Een ander aspect waarmee in het onderwijs rekening moet worden gehouden is de logische opbouw die de leerstof moet hebben.

Tegenwoordig is de didactiek vaak bottom-up. De leerling is een tijdje (soms wel zes weken) met de stof bezig, ontdekt dingen, leert vaardigheden, etc. waarna die verschillende onderdeeltjes tot een geheel worden gesmeed.

Neem het rekenonderwijs in groep 3. Eerst worden er op speelse wijze groepjes gemaakt, het getallenlijntje wordt uittrenturen herhaald, de bussommen worden van stal gehaald, het rekenrekje staat standaard optafel, de kralenketting mag worden gebruikt, etc. Aan het eind van het schooljaar is het alleen maar de bedoeling dat de leerlingen alle denkbare optel- en aftreksommen tot 10 uit het hoofd hebben geleerd.

Veel begaafde leerlingen zitten zich het grootste deel van de tijd te vervelen, snappen de bussommen niet, weten niet wat ze met het rekenrekje aan moeten, schuiven gezellig met de kralen zonder dat ze weten waarom, etc. Als vooraf aan deze leerlingen zou worden uitgelegd dat al die werkvormen bedoeld zijn om de sommen te automatiseren en ook het begrip automatiseren zou worden uitgelegd, konden deze leerlingen lekker zelfstandig aan de slag, net zo lang tot ze het gevoel hadden dat ze aan het gestelde doel konden voldoen. Ook zouden ze bepaalde stappen overslaan; die hebben ze eenvoudig niet nodig. Wie het rekenrekje niet correct kan hanteren kan er beter níét mee werken dan wel. Wie de bussommen niet ziet als optel- en aftreksommen, kan beter alleen gewone sommen maken.

topdown

Wie begrijpt dat 'plus' een ander woord is voor erbij en 'min' een ander woord voor eraf, kan meteen deze begrippen hanteren zonder eerst een term te moeten leren gebruiken die ze later weer af moeten leren.

Zo zit het hedendaagse rekenonderwijs vol met valkuilen die het de hoogbegaafde leerling alleen maar moeilijker maken om vlot te leren rekenen.

Er is in zo'n situatie nauwelijks sprake van rekenonderwijs. Ik zou eerder spreken van rekenvervuiling.

Vaak kunnen leerlingen aan het begin van groep 3 al een beetje rekenen en het zou veel verstandiger zijn om van die autodidactisch opgebouwde voorsprong uit te gaan en daar met de rekendidactiek op aan te sluiten. Dat is echt adaptief onderwijs: onderwijs dat uitgaat van de mogelijkheden van de leerling.

Het hedendaagse rekenonderwijs zit vol met valkuilen die het de hoogbegaafde leerling alleen maar moeilijker maken om vlot te leren rekenen

Maar natuurlijk is het ook veel gevraagd van de leerkracht om op deze manier met een deel van de klas bezig te zijn terwijl de andere leerlingen juist veel baat kunnen hebben bij de moderne rekendidactiek. Voor de meeste onderwijsgevendenden is het bijvoorbeeld al onmogelijk om zich te verplaatsen in de topdown-denker, gewoon omdat ze zelf bottom-up denker zijn. Die denkstrategie kies je niet bewust: hij past bij je of niet.

Vervolgens zijn de mogelijkheden voor de leerkracht met een grote groep ook beperkt. Vaak hebben de juffen en meesters de handen vol aan de groep, zeker wanneer er ook nog zogenaamde uitvallers aan de onderkant zijn. Daar gaat veel energie naartoe en het is onzinnig om te veronderstellen dat een deel van die aandacht dan maar naar de topdown-denkers moet. Dat willen de ouders van deze kinderen misschien wel, maar het is niet realistisch om die strijd aan te gaan. Iedereen weet dat de andere kinderen net zo goed die aandacht nodig hebben. En tenslotte werkt de school niet voor niets met een rekenmethode. Als leerkrachten het rekenonderwijs zelf zouden ontwerpen kwam men structureel een uurtje of vijf per week tekort.

Om de onderwijsgevende toch in staat te stellen om op een adequate manier rekenonderwijs te geven aan de topdown-rekenaars in de groep, heb ik een aanvulling op de handleiding van de veel gebruikte rekenmethode 'Pluspunt' geschreven en het is de bedoeling dat er nog een variant volgt voor het gehele rekenonderwijs, onafhankelijk van de methode die men gebruikt.

Een voorbeeld uit groep 3:

"De meeste slimmeriken komen in groep 3 met het idee dat ze er leren rekenen. Rekenen is in hun concept het maken van sommetjes.

Globaal moeten er vier dingen gebeuren:

1. Uitleg geven dat rekenen niet alleen het maken van sommetjes is, maar dat groep 3 ook leert:
  - cijfers herkennen
  - cijfers schrijven
  - erbij/meer, eraf/minder, evenveel herkennen
  - telrij
  - getalinzicht
  - automatiseren tot 20
2. Vanaf het begin aan iedere les een paar echte sommetjes toevoegen. Het maakt niet uit dat de leerling het antwoord nog niet correct kan schrijven want dit behoort niet tot het curriculum. Deze maatregel is gewoon bedoeld om aan hun verwachting (topdown kader) te voldoen zodat ze gemotiveerd blijven voor de rest van het rekenwerk.
3. Leg goed uit dat het heel belangrijk is dat kinderen alle sommetjes tot een antwoord van 20 goed uit hun hoofd leren beantwoorden (automatiseren). Leg uit dat je in groep 4, 5, 6, 7 en 8 alleen verder komt met rekenen als je deze sommetjes allemaal flitsend kunt beantwoorden. De reden dat al die sommen en andere rekenactiviteiten in groep 3 zo vaak herhaald worden is om de leerlingen hierin heel goed te trainen. Dat is dus heel belangrijk.
4. Noem zodra er gelegenheid voor is de termen eenheid en tiental. Maak de topdown-denkers meteen vertrouwd met het fenomeen tiental en leg uit dat ze hiermee veel te maken krijgen, ook bij het rekenen in de volgende jaren. Leer deze kinderen meteen dat de eenheid uit een getal ALTIJD rechts wordt geschreven, het tiental er links naast.

Maak inzichtelijk dat ze bij de letters gaan leren dat ze ALTIJD links beginnen met schrijven, met de cijfers ALTIJD rechts. Dit is mede een voorbereiding op het onder elkaar schrijven van getallen in groep 5. Wanneer een topdown-denker later een ander kader moet vormen, worden alle zekerheden van dat moment weer door elkaar gegooid en wordt het één grote brij voor hem of haar. Dat veroorzaakt allerlei onnodige fouten. Hier geldt: "Jong geleerd, oud gedaan."

En een voorbeeld uit groep 5:

De gehele schoolcarrière tot nu toe is gebruik gemaakt van de getalstructuur m.b.v. tientallen en eenheden. Later zijn daar de honderdtallen bijgekomen. Als er bij het optellen meer dan tien eenheden zijn, is toevoegen van tientallen dus logisch.

Bij het aftrekken is het inwisselen van tientallen handig als er te weinig eenheden zijn om af te trekken.

Topdown-denkers werken vanuit kaders en dit is hun kader. Gooi dat niet overhoop door het werken met tekorten. Deze kinderen zijn gebaat bij het strak hanteren van dezelfde manieren, anders verliezen zij het overzicht en halen ze op den duur alles door elkaar.

Momenteel buigt Malmberg (uitgever van Pluspunt) zich over de vraag of deze aanvulling op de methode en op de algemene variant worden opgenomen in hun fonds. Mocht dit niet het geval zijn, dan volgt nadere informatie op de website www.slimpuls.nl

Jet Barendrecht is zelfstandig onderwijsadviseur inzake begaafdheid. Zij geeft teamcursussen en doet leerlingconsulten en adviseert zowel in individuele gevallen als schoolbreed.

Plusklassen en de wet

Theo van Waarden

Er is al geruime tijd onduidelijkheid over de regels rondom plusklassen. Daarom is er vanuit de Koepel Hoogbegaafdheid overleg gevoerd met de Onderwijsinspectie. Het blijkt dat er al heel lang regels bestaan voor activiteiten die plaatsvinden onder schooltijd, maar buiten het schoolgebouw. Vroeger was die van toepassing op bijvoorbeeld het schoolzwemmen of het volgen van een typcursus. Voor plusklassen die georganiseerd worden tijdens schooluren gelden dus diezelfde regels.

De regels voor plusklassen (en alle activiteiten onder schooltijd) zijn:

- De kinderen mogen alleen tijdens de reguliere onderwijstijd naar de plusklas als het daar geboden onderwijs met toestemming van en onder verantwoordelijkheid van het bevoegd gezag - van de school waar de leerlingen staan ingeschreven - wordt aangeboden. Dat is dus formeel niet de directie van de school, maar het schoolbestuur of, bij openbare scholen, de gemeente dan wel de stichting o.i.d..
- De extra kosten voor de plusklas worden gedragen door de school waar de kinderen ingeschreven zijn. De school mag hiervoor een vrijwillige bijdrage van de ouders vragen. Rechtstreekse betaling door de ouders aan de plusklas is niet toegestaan.
- Zijn er op dezelfde school meer kinderen die aan de criteria voldoen, dan moeten ook zij van de plusklas gebruik kunnen maken, ook als de ouders niet, of niet voldoende draagkrachtig genoeg zijn. Die kosten moeten dan dus óf door school worden gedragen óf worden betaald uit de vrijwillige bijdragen van de andere ouders.

De toetsing moet uiteraard gedaan worden bij het starten van een plusgroep.

Leidt u zo'n plusgroep (buiten school, onder schooltijd), bent u van plan er binnenkort een te starten, hebt u kinderen in een dergelijke plusklas dan is het raadzaam na te gaan of u beschikt over de (schriftelijke) toestemming van zowel school als het bevoegd gezag. Bij het niet voldoen aan deze regels zijn zowel de leiding van de plusgroep als de ouders strafbaar. In het uiterste geval kunt u zelfs voor de rechter gedaagd worden.

Heeft u nog vragen dan kunt u contact opnemen met de heer Piet Helmholt. Hij is bereikbaar via de Inspectie voor het Onderwijs, afdeling Utrecht, telefoon 030 - 669 06 00

Interesses bij kleuters

Coby van der Veen

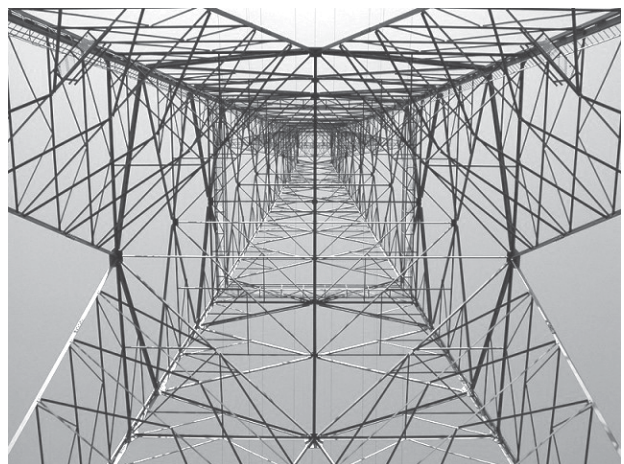
Wanneer aan zintuiglijke prikkels in combinatie met hoogbegaafdheid wordt gedacht, gaat de eerste gedachte vaak uit naar een hooggevoelig kind, dat last heeft van de drukte in een groep. In dit artikel wil ik op een andere manier aandacht besteden aan de zintuiglijke waarneming bij hoogbegaafde kinderen. Op welke manier hangen zintuiglijke waarnemingen samen met de interesses bij kleuters met een ontwikkelingsvoorsprong?

Een kleuter met gehoorproblemen?

Bij kleuters met een ontwikkelingsvoorsprong komt het nogal eens voor dat de juf het vermoeden uitspreekt tegen de ouders dat de kleuter misschien gehoorproblemen heeft. Meestal hebben de betreffende ouders niets gemerkt van dit euvel, maar de juf kan uiteraard gelijk hebben en de gehoorproblemen kunnen naar voren komen in een ruimoerige kleutergroep. Het komt immers geregeld voor dat kleuters last hebben van een verstopte buis van Eustachius, waardoor het gehoor gedurende een tijd minder goed is. De meeste kleuters groeien hier vanzelf overheen of krijgen een tijdlang buisjes in de oren. Wanneer een kleuterjuf haar zorgen over het gehoor van een kind gedurende meerdere keren uit, is het toch verstandig om een gehooronderzoek te laten doen. De juf kan immers gelijk hebben, ook al zijn er thuis geen constatering van gehoorproblemen. Vervolgens gaat het kind via de huisarts naar de KNO arts en een audiologisch centrum, waar men er vervolgens achter komt dat het gehoor van het kind prima functioneert. De conclusie van de ouders is dat zij gelijk hadden en de juf ongelijk. Maar de juf had toch een reden om aan te nemen dat er problemen waren? Zij heeft toch ook haar deskundigheid en ervaring? Waarom dacht zij dat er problemen waren met het gehoor van de betreffende kleuter? Of hoort de kleuter wel goed, maar luistert hij niet omdat hij in andere dingen geïnteresseerd is dan de andere kleuters?

Elektriciteitsmasten en windmolens

Hoe gedraagt een kleuter met ontwikkelingsvoorsprong en vermoede gehoorproblemen zich? Deze kleuter heeft vaak interesses die afwijken van de interesses van andere

met een ontwikkelingsvoorsprong

kleuters. Wanneer deze kleuter als peuter een fietstochtje maakt in het fietszitje voor bij opa op de fiets, kijkt de peuter zijn ogen uit. Tijdens het fietsen wijst opa hem op interessante dingen, zoals schaapjes en lammetjes in de wei. Echter de peuter heeft hierin geen interesse en wijst in de lucht: 'Opa! Elektricititeitsmas!' 'Ja Max, die heeft opa ook wel gezien, maar die zijn toch niet interessant', zegt opa. En vervolgens fietsen ze verder door de Drentse bossen en heidevelden. Een deel van de route van de betreffende fietstocht is te beluisteren in het bekende nummer 'Op fietse' van Skik, met zanger Daniël Lohues. Het staat genoteerd in de top 2000 aller tijden. Een ander voorbeeld is Sven van vijf jaar, hij zit op de basisschool in groep 2. In het kringgesprek wil hij dolgraag vertellen over de windmolens in de velden. De windmolens in de velden kunnen energie opwekken en Sven weet precies hoe dit in zijn werk gaat. Echter de andere kinderen snappen niets van zijn verhaal en zijn er ook totaal niet in geïnteresseerd. Zij willen vertellen over hun uitstapje met opa en oma naar de speeltuin, maar hierin is Sven niet geïnteresseerd. Hij gaat uit verveling grapjes maken en de clown uithangen en wordt vervolgens door de juf de gang opgestuurd.

Waarnemingen en interesses

In dezelfde omgeving zullen kleuters met een ontwikkelingsvoorsprong andere dingen onthouden. De ene peuter zal tijdens het fietstochtje met opa onder de indruk zijn van alle paardjes en schaapjes en lammetjes die hij ziet. Een paar jaar later zal het neefje, tijdens dezelfde fietstocht, meer oog hebben voor de elektriciteitsmasten. Op dezelfde leeftijd verschillen de interesses van beide kinderen al enorm. Meer interesse voor lammetjes in de wei is voor kinderen van drie jaar echter veel gebruikelijker dan interesse voor elektriciteitsmasten.

Is de waarneming dan anders bij kleuters met een ontwikkelingsvoorsprong? Nee, hun waarneming is in dit opzicht in feite hetzelfde maar zij hebben al andere interesses en zullen dus andere dingen onthouden dan de andere kleuters.

Aanbod voor kleuters met een ontwikkelingsvoorsprong

Maar wat kan een leerkracht bieden aan kleuters met een ontwikkelingsvoorsprong? Allereerst is het natuurlijk van belang dat de kleuterleerkracht een ontwikkelingsvoorsprong herkent. Vervolgens is het belangrijk voor een kleuter om opdrachten te krijgen en activiteiten te doen, die aansluiten bij zijn of haar interesse en ontwikkelingsniveau. Daarbij is van belang dat er een moeilijkheidsgraad in het spelmateriaal en spelgedrag wordt ingebouwd. Bijvoorbeeld: 'Maak van veertig blokken een toren die zo hoog mogelijk is, maar ook sterk. En bedenk samen eens hoe je dat kunt testen'. Zo'n opdracht lukt niet in één keer. Het bouwwerk zal een aantal keren makkelijk omvallen als het te hoog is. Maak je de toren sterk, dan valt de hoogte van het bouwwerk weer tegen en de kleuter zal willen stoppen met zijn opdracht, omdat het toch niet lukt. Is er na een aantal keren proberen toch een bouwwerk tot stand gekomen dat aan de eisen voldoet, dan is de voldoening bij de kinderen natuurlijk groot en kunnen ze trots zijn op hun bouwwerk. Nog een andere mogelijkheid: 'Bedenk een wijsje op de xylofoon en zorg ervoor dat je de andere kinderen het straks kunt laten nadoen, door klappen of zingen'.

Nascholing

In nascholingscursussen kunnen leerkrachten in het basisonderwijs kennis opdoen over hoogbegaafdheid. Hierbij wordt ook aandacht besteed aan kleuters met een ontwikkelingsvoorsprong. Deze cursussen geven onder andere een antwoord op de volgende vraag: hoe herken je kleuters met een ontwikkelingsvoorsprong en hoe zorg je ervoor dat deze kleuters op een uitdagende manier kunnen spelen en leren en dat ze onderdeel uitmaken van de groep.

Literatuur:

Dolf Janson; "Rijk aanbod voor slimme kleuters; Dat heb ik op school geleerd!" Talent 8; nr. 3; 24-26.

voor meer informatie:

www.EDIQ-opleidingen.nl

info@ediq-opleidingen.nl

coby.vd.veen@ediq-opleidingen.nl

Vanuit een diepe zucht tot leren komen

Hannie Dierx

Vol trots kijk ik naar de brugklasser die uit zichzelf, met veel vaardigheid, in een woordenboek de betekenis van een spreekwoord zoekt. In mijn herinnering zie ik haar weer staan, een aantal jaren geleden. Ze zat in groep 6 en werkte twee keer in de week buiten de groep, met een leerkracht in de buurt om te sturen en te motiveren. Zelf omschreef de huidige brugklasser deze manier van werken als 'werk waarbij je moet nadenken, zonder dat het saai is'. Een van de vele tastbare resultaten was een werkstuk over het hart, maar ze leerde nog veel meer.

Het volgende is een beschrijving van het proces dat kan ontstaan als een hoog begaafd kind gemotiveerd aan het werk gaat. Een fantastisch proces, dat met de juiste begeleiding niet opkan tegen welke methode dan ook!

De keuze van het onderwerp

Die kwam uit de leerling zelf. De simpele vraag: 'Wat of waarover zou je iets willen leren?', werd eerst beantwoord met een vragende blik. Meestal bepaald de leerkracht wat er moet gebeuren. Deze keer niet. Natuurlijk volgde het meest logische antwoord: 'Dat weet ik niet.' Na enkele ontspannen momenten waarin een denkspel werd gespeeld, kwam uiteindelijk het antwoord. 'Ik wil wel dingen weten over het hart.'

Het waarom van dit onderwerp was op dit moment niet belangrijk. Het enige wat ertoe deed was dat er geleerd ging worden vanuit de wil om te weten!

De invulling van het onderwerp

De opmerking: 'Laten we eerst maar eens opschrijven wat je hierover wilt leren en wat je al weet.' werd beantwoord met een diepe zucht. 'Alweer schrijven', is de reactie. 'Kun je dit dan ook anders oplossen?' 'Mag het groot en met stift en met kleurtjes?' Op een groot schilderblad en met een pak stiften wordt het begin gemaakt. Een begin van kreten, halve zinnen en vragen en zelfs tekeningen. Zonder verdere coaching ontstaat een eerste aanzet tot wat later de inhoud van enkele weken activiteiten rond het onderwerp 'het hart' worden.

De kreten worden een woordweb

Er staan veel verschillen kreten op het blad. Het woord hart komt vaak voor, soms geschreven met een *t*, soms met een *d*. Onze hartendief ziet dit zelf. Hoe moet je dat woord eigenlijk schrijven? Kan het niet allebei?

In enkele minuten bespreken we nog eens de regels van de eind *d*- en eind *t*-woorden. De moeilijke woorden die we vinden schrijven we op stroken. Dan kunnen we die later nog eens flitsen. Op die manier is er zonder moeten, gewerkt aan spelling. Dat is toch mooi meegenomen. Terug naar het woordweb.

Er wordt met kleuren gewerkt om wat orde in de chaos te brengen. Per onderwerp een kleur. Daarna is het papier niet meer uitdagend. Op internet, daar moet informatie te vinden zijn. Voorzichtig vraag ik of er nog meer plaatsen of mensen zijn die informatie over het hart hebben of weten. Er volgt een spontaan antwoord: 'De hartdokter van papa.' Oké! 'Heet die man echt hartdokter? Vraag maar eens aan papa.'

Informatie: Niet alleen van internet

Tijdens het volgende werkmoment heeft de hartendief een briefje in haar handen. Hierop staat de naam van de

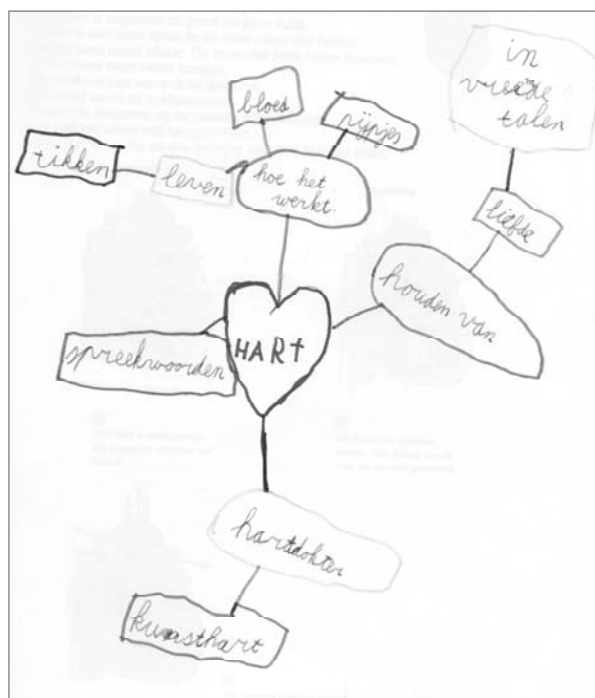
'hartdokter'. Hij is een cardioloog, zegt onze dokter in spe. Wat zou je aan hem kunnen vragen? Hoe zou je antwoord krijgen. We besluiten samen dat opbellen best moeilijk is. De dokter zal het wel druk hebben. Een brief is een betere oplossing. Een officiële brief, die moet je typen!

Een brief maken met de computer. Samen zoeken we een officiële brief, zodat ze weet hoe de brief eruit moet zien. Het adres van het ziekenhuis wordt gevonden in het telefoonboek. Zoeken op plaatsnaam, dan ziekenhuis enz. Veel typen we niet meer, maar met een positieve drive kan ze weer aan de slag. Gewoon met haar sommen, (net als de rest van de klas), want volgende week mag ze de brief gaan typen.

Internet, een bron van teveel informatie

Internet gaf zoveel informatie, dat de jonge onderzoekster door de bomen het bos niet meer zag. Gelukkig perkte zoeken op kennisnet de keuze aan informatie in.

Er wordt gelezen, getypt, geplakt en geknipt. Er wordt tekst opgemaakt en dus heel veel geleerd. De informatie over de hartslag roept nieuwe onderzoeksvragen op. Deze vragen zijn de aanzet tot een stukje ontwikkeling op sociaal emotioneel gebied.

Zelf gaat ze aan de slag. Er komen onderzoeksvragen op papier. Vragen als:

Is de hartslag van volwassenen anders dan van kinderen
Hoeveel sneller klopt een hart na inspanning?

Een nieuwe stap in de sociaal emotionele ontwikkeling

We tellen bij elkaar de pols. Dat is lastig en spannend. Nu gaat onze kleine onderzoekster de school in. Dat is wel heel spannend. Uitleggen wat je wilt en waarom je het wilt en dat terwijl je het al heel moeilijk vindt om in een vreemde klas een woordenboek te gaan lenen. Iedereen werkt mee en door deze succeservaringen groeit het zelfvertrouwen.

Het verwerken van onderzoeksgegevens

De uitkomsten worden verwerkt in een tabel. Daarna worden conclusies getrokken.

De polsslslag

Je kunt je hartslag op verschillende plaatsen in je lijf voelen. Bijvoorbeeld aan je pols. Dit heet de polsslslag.

leeftijd	J / M	1	2
8	M	92	120
11	J	98	120
11	M	80	100
12	J	76	100
18	J	80	120

1 is zittend

2 is na tien kniebuigingen en sprongen

Uit dit onderzoekje weet ik dat oudere mensen een tragere hartslag hebben. Tijdens inspanning wordt je hartslag sneller. Dit was steeds ongeveer 25 hartslagen

Ook dit wordt weer vastgelegd met behulp van de computer. Natuurlijk werd er ook gerekend. Zo veel slagen in één minuut. Hoeveel is dat in een half uur, in een uur, op één dag enz. Deze sommen dienden een doel. Zonder morren waren de sommen aanleiding om de tafel van 6 en van 60 nog eens te herhalen.

Terug naar het spreekwoordenboek.

De vraag zit verliefdheid in je hart is de basis voor een gesprek over de symbolische betekenis van het woord hart. We gaan zoeken in een woordenboek en in een spreekwoordenboek. De spreekwoorden worden getypt. Er wordt weer met de computer gewerkt. Het leren toepassen van kleurtjes en het invoegen van symbolen is een nieuwe ontdekking. De spellingscontrole wijst op bepaalde spellingsproblemen. Hierover wordt weer nagedacht. Woorden worden weer op stroken geschreven, die voor ieder werkmoment worden gelezen.

Dat kleine meisje zal echt niet alle spreekwoorden onthouden hebben, maar - zelfs enkele jaren later - in de brugklas, past ze de kennis nog toe. Het woordenboek is vanaf dit project nog honderden keren uit de kast gekomen.

Redactioneel

Deze CopyRight heeft als thema 'Overgevoeligheid'. In dit nummer een verhelderend stuk over dit onderwerp. Hoe vaak zullen overgevoelige kinderen (en hun ouders) niet te horen hebben gekregen: 'Stel je niet aan!' Kleren die kriebelen, lawaai, natte of zanderige kleren, 'stukjes' in het eten, vreemde geuren, allemaal zaken die voor een overgevoelig kind moeilijk te verdragen kunnen zijn. Daarnaast: snel schrikken, niet van grote verrassingen houden, niet tegen boosheid kunnen, niet kunnen slapen na een drukke dag, gevoelig zijn voor pijn. Bovendien nog de meer voor de hand liggende dingen: sterk intuïtief, oog voor detail, dingen intens beleven, diepe, beschouwende vragen stellen, oog hebben voor het verdriet van anderen, perfectionisme, scherpzinnig gevoel voor humor. 'Stel je niet aan!' Ouders die met bovenstaande zaken te maken hebben, krijgen in dit nummer informatie aangereikt.

Ook het topdown-leren komt aan de orde en in de rubriek 'Uit de krant' staat niet toevallig een artikel over hoog functionerende autisten. Nieuwe onderzoeken, veel aandacht in de krant voor hoogbegaafdheid. Eigenlijk was 2008 een prima jaar. We wensen iedereen alle goeds voor het nieuwe jaar en in ieder geval drie nummers van CopyRight.

Frouke I. Welling

Kindercollege door Wubbo Ockels

Vier keer per jaar wordt er door Wubbo Ockels, de eerste Nederlandse astronaut een college gegeven voor kinderen. In een echte collegezaal van de TU Delft krijg je uit de eerste hand informatie over hoe het is om in de ruimte te zweven en nog veel meer. Speciaal voor HINT is de toegangsleeftijd aangepast en mogen kinderen van 10 tot 15 jaar zich opgeven voor het college op 12 februari 2009. Doe het snel, want er is veel belangstelling. Het is de bedoeling dat je op eigen gelegenheid naar Delft reist. Deelname is gratis. Tijd en adres volgen nog.

Voor meer informatie of aanmelden:
kindercollege@hboke.nl

Activiteitenkalender

Wanneer?

Wat?

Waar?

HINT Noord- & Zuid-Holland

meer informatie op www.hintnoordzuidholland.nl

zaterdag 10 januari	kinderclub Schoorl	De Oorsprong, Schoorl
zondag 11 januari	kinderclub Voorschoten	Het Pluspunt, Voorschoten
zondag 18 januari	kinderclub BijdeHINT	Parkwijk, Almere
zaterdag 24 januari	kinderclub Schoorl	De Oorsprong, Schoorl
dinsdag 27 tot zaterdag 31 januari	Nationale Onderwijs Tentoonstelling	Jaarbeurs, Utrecht
zondag 1 februari	kinderclub Voorschoten	Het Pluspunt, Voorschoten
dinsdag 3 februari	lezing Willy Peters	AccentCollege, Vlaardingingen
zaterdag 7 februari	kinderclub Schoorl	De Oorsprong, Schoorl
donderdag 12 februari	kindercollege Wubbo Ockels	TU Delft
zondag 15 februari	kinderclub Voorschoten	Het Pluspunt, Voorschoten
zondag 15 februari	kinderclub BijdeHINT	Parkwijk, Almere
zaterdag 28 februari	kinderclub Schoorl	De Oorsprong, Schoorl
zondag 8 maart	kinderclub Voorschoten	Het Pluspunt, Voorschoten
zaterdag 14 maart	kinderclub Schoorl	De Oorsprong, Schoorl
zondag 15 maart	kinderclub BijdeHINT	Parkwijk, Almere
dinsdag 17 maart	lezing Alja de Bruin	AccentCollege, Vlaardingingen
zaterdag 28 maart	kinderclub Schoorl	De Oorsprong, Schoorl
zondag 29 maart	kinderclub Voorschoten	Het Pluspunt, Voorschoten

Van 27 t/m 31 januari 2009 wordt weer de tweejaarlijkse Nationale Onderwijs Tentoonstelling gehouden in de Jaarbeurs Utrecht. U kunt gratis kaarten aanvragen (zolang de voorraad strekt) via secretaris@hintnederland.nl. Ook deze keer zullen de verenigingen Pharos, HINT Nederland, Choochem en Mensa, als Koepel Hoogbegaafdheid, samen met het CPS, SLO en CBO, zich presenteren op het Hoogbegaafdheidsplein in hal 8. Standnr: 08.B057

Weekendkampen

georganiseerd door HINT Noord- & Zuid-Holland

De meisjes- en jongenskampen worden georganiseerd in Zandvoort.

Tijd: van zaterdagmiddag 17.00 uur tot zondag 17.00 uur.

De data kunt u vinden in de activiteitenkalender op www.hintnoordzuidholland.nl

Informatie en aanmelden bij Mia Pietersen, tel. 0299-640315 (na 20.00 uur), of m.pietersen@hccnet.nl

Kosten €20. Aanmelding sluit een week voor de aanvang van het kamp!

HINT Noordoost organiseert ook weekendkampen.

HINTS CopyRight is een uitgave van **HINT NEDERLAND** en verschijnt 4 keer per jaar.

HINT Nederland is een federatie van verenigingen en een stichting voor belangenbehartiging van hoogbegaafden in onderwijs en ontwikkeling.

voor uitgebreide informatie:

HINT Nederland	Postbus 3074	5203 DB 's-Hertogenbosch	www.hintnederland.nl
HINT Noord-Brabant	Postbus 3064	5203 DB 's-Hertogenbosch	www.hint-noord-brabant.nl
HINT Noord- & Zuid-Holland	Postbus 32015	2303 DA Leiden	www.hintnoordzuidholland.nl
HINT Limburg	Ligusterstraat 49	6101 MD Echt	www.hintlimburg.nl
HINT Noordoost	Van Laerstraat 2	7731 EN Ommen	www.hint-noordoost.nl
redactieadres: redactie@hintnederland.nl			

U kunt op elk moment van het jaar lid worden (€30 per jaar). Beëindiging van het lidmaatschap gaat in aan het eind van het kalenderjaar als uw mededeling voor eind november bekend is bij de ledenadministratie.